

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فارسی

سال اول دورهٔ راه‌سنمایی تحصیلی

مرحلهٔ دوم تعلیمات عمومی

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی
نام کتاب: فارسی اول راهنمایی - ۱۰۱

شورای برنامه‌ریزی: مینو آیت‌اللهی، زیبا اشراقی، فریدون اکبری شیلدره‌ای، دکتر محمدرضا ترکی، فاطمه حیدرنیاز، جعفر خزّازی، دکتر سیده خلیلی، دکتر حسن ذوالفقاری، جعفر ربّانی، دکتر محمدرضا سنگری، علی اصغر سیدآبادی، دکتر مریم سیف‌نراقی، نادره شاه‌آبادی، اسدالله شعبانی، حبّات‌الاسلام علیرضا صادقی میاب، منصور صفایی، دکتر سیدبهنام علوی مقدّم، غلامرضا عمرانی، دکتر حسین قاسم‌پورمقدّم، جواد محقّق، هوشنگ مرادی کرمانی، عسگر ملکی بیرجندی، عبدالله نصیری و دکتر شهین نعمت‌زاده

مؤلفان: فریدون اکبری شیلدره‌ای، دکتر محمدرضا سنگری، نادره شاه‌آبادی، دکتر سیدبهنام علوی مقدّم و دکتر حسین قاسم‌پورمقدّم
با همکاری گروه‌های آموزشی زبان و ادبیات فارسی راهنمایی سراسر کشور
ویراستار: سیداکبر میرجعفری

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع: اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت: www.chap.sch.ir

طراح گرافیک: سید علی موسوی

تصویرگران: مانلی منوچهری، عطیه مرکزی، هدی حدادی، پژمان رحیمی‌زاده، فاطمه رادپور، امیر نساجی، مهکامه شعبانی، حسین آسیوند، رامک پژمان‌پور، مریم طباطبایی، سحر خراسانی، مهدیه صفایی‌نیا و ندا عظیمی

طراح خط رایانه‌ای: کامران انصاری

صفحه‌آرا: زهره بهشتی‌شیرازی

طراح جلد: مجید ذاکری یونسی

ناشر: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران: تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن: ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۱۳۴۴۵/۶۸۴

چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام»

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ ششم ۱۳۹۰

حق چاپ محفوظ است.

شابک ۹۶۴-۰۵-۱۴۸۳-۷-۱۳۴۴۵/۶۸۴ ISBN 964-05-1483-7

فرزندان عزیزم، امید است با نشاط و خرمی درس‌هایتان را خوب بخوانید و در همان حال، به وظایف اسلامی که انسان‌ها را می‌سازد، عمل کنید و اخلاق خود را نیکو کنید و اطاعت و خدمت پدران و مادرانتان را غنیمت شمارید.
امام خمینی (ره)

فهرست

مقدمه

ستایش

جلوه‌ی روی خدا، خدا یا

فصل اوّل: اسلام و انقلاب اسلامی

- درس اوّل: خدمات متقابل اسلام و ایران ۴
- درس دوم: اسوه‌ی نیکو ۱۰
- درس سوم: امام خمینی (ره) ۱۶
- شعرخوانی: ولای علی (ع) ۲۲
- حکایت: چشمه‌ی زاینده ۲۴

فصل دوم: علم و فرهنگ

- درس چهارم: دانش ۲۸
- درس پنجم: سرزمین علم و فرهنگ ۳۲
- درس ششم: چرا زبان فارسی را دوست دارم؟ ۳۸
- روان خوانی: سفرنامه‌ی اصفهان ۴۴

فصل سوم: زیبایی آفرینش

- درس هفتم: زنگ آفرینش ۵۴
- درس هشتم: چشمه‌ی معرفت ۶۰
- شعرخوانی: رستگاری ۶۶
- حکایت: اندرز پدر ۶۹

فصل چهارم : شکفتن

- ۷۲ درس نهم : نسل آینده ساز
- ۷۸ درس دهم : با بهاری که می رسد از راه
- ۸۰ زیبایی شکفتن
- ۸۶ روان خوانی : گزال

فصل پنجم : اخلاق و زندگی

- ۹۴ درس یازدهم : قلب کوچکم را به چه کسی بدهم؟
- ۱۰۴ درس دوازدهم : علم زندگانی
- ۱۱۰ درس سیزدهم : زندگی همین لحظه هاست
- ۱۱۸ شعرخوانی : فرشته ی مهر
- ۱۲۰ حکایت : دعای مادر

فصل ششم : نام ها و یادها

- ۱۲۴ درس چهاردهم : نصیحت امام (ره)
- ۱۲۶ شوق خواندن
- ۱۳۰ درس پانزدهم : کلاس ادبیات
- ۱۳۲ مرواریدی در صدف
- ۱۳۴ زندگی حسابی
- ۱۳۶ فرزند انقلاب
- ۱۴۰ درس شانزدهم : عهد و پیمان
- ۱۴۱ عشق به مردم
- ۱۴۲ رفتار بهشتی
- ۱۴۲ گرمای محبت
- ۱۴۸ روان خوانی : مرخصی

فصل هفتم : سرزمین من

۱۵۶	درس هفدهم : دفاع از آزادی
۱۶۸	درس هجدهم : زنگ کوچ
۱۷۳	درس نوزدهم : آزاد
۱۷۸	شعر خوانی : سرزمین علم و دین
۱۷۹	حکایت : دادگری

فصل هشتم : ادبیات جهان

۱۸۲	درس بیستم : آدم آهنی و شاپرک
۱۹۳	درس بیست و یکم : ما می توانیم
۲۰۱	روان خوانی : پیرِ دانا
۲۰۷	نیایش

۲۰۸	واژه نامه
-----	-----------

۲۱۴	اعلام : اشخاص
-----	---------------

۲۲۱	آثار
-----	------

۲۲۲	مکان ها
-----	---------

۲۲۵	فهرست کتاب های متناسب با برنامه ی درسی
-----	--

۲۲۷	فهرست منابع
-----	-------------

مقدمه

سخنی با دبیران ارجمند

خدا را سپاس می‌گوییم که توفیق داد تا در سایه‌ی همدلی و همراهی همه‌ی استان‌های کشور و براساس تازه‌ترین دستاوردهای آموزشی، تهیه و تولید این کتاب به انجام و فرجام برسد.

امیدواریم آموزش این کتاب به رشد و اعتلای زبان و ادبیات فارسی، تربیت بایسته‌تر و گشودن افق‌های تازه و روشن، فرا روی نسل دانش‌آموز منجر شود.

برای اجرای بهتر، توجه شما را به نکات زیر جلب می‌کنیم:

۱- این کتاب در دو بخش «خواندن» و «نوشتن» به تقویت مهارت‌های زبانی و ادبی می‌پردازد و با کتاب‌های بخوانیم و بنویسیم دوره‌ی ابتدایی پیوستگی دارد؛ به همین سبب، دبیران گرامی باید از مباحث و محتوای آموزشی دوره‌ی پیشین کاملاً آگاه باشند.

۲- رویکرد آموزشی کتاب، رویکرد مشارکتی و فعال است؛ بنابراین طراحی شیوه‌های جدید آموزشی، استفاده از روش‌های همیاری و بحث گروهی توصیه می‌شود. حضور فعالانه‌ی دانش‌آموزان در جریان یاددهی - یادگیری، کلاس را زنده، فعال و با نشاط و آموزش را پویاتر و یادگیری را ژرف‌تر و ماندگارتر می‌سازد.

۳- بخش نوشتن، تمرینی برای تثبیت و تقویت بخش خواندن است. آموزش این دو بخش پا به پای هم صورت می‌گیرد تا «مهارت‌های کتبی» به تناسب «مهارت‌های شفاهی» پیشرفت کند.

۴- مطالعه‌ی دقیق کتاب «راهنمای معلم» اطلاعات گسترده‌تری را در اختیار دبیران گرامی قرار می‌دهد و روش‌ها و الگوهای مناسب آموزشی و ارزش‌یابی را نیز مشخص می‌سازد.

۵- از بیان مطالب اضافی که منجر به انباشت معلومات و خستگی ذهنی و روانی دانش‌آموز شود، باید پرهیز کرد. این موضوع، به ویژه در نکته‌های زبانی و ادبی باید جدی‌تر گرفته شود. مباحث دستوری و نگارشی در سال‌های آینده گسترده‌تر و دقیق‌تر مطرح خواهد شد؛ بنابراین، به همان اندازه و محدوده‌ی کتاب، باید بسنده کرد.

۶- شماره‌ای که در پایان پرسش‌های خودارزیابی می‌آید، نشان می‌دهد که گروه‌ها با راهنمایی معلم می‌توانند سؤالات دیگری نیز طرح کنند و به طور شفاهی به آن پاسخ دهند.

۷- «درس آزاد»، فرصتی مناسب برای مشارکت دانش‌آموزان و دبیر گرامی در تألیف کتاب است. طرح موضوعاتی مناسب با عنوان و محتوای فصل در حوزه‌ی فرهنگ و زبان و آداب محلی، نیازهای ویژه‌ی دانش‌آموزان و ناگفته‌های کتاب، در این قسمت پیشنهاد می‌شود.

۸- در ارزش‌یابی به همه‌ی مهارت‌های زبانی و ادبی به یک میزان توجه شود.

۹- نکته‌ی مهم در تألیف و تدوین کتاب‌های فارسی راهنمایی، سیر از امروز به دیروز است. کتاب فارسی سال اول عمده‌تاً به ادبیات امروز پرداخته است. هرچند ظریفانه و زیرکانه از ادبیات گذشته نیز در متون آن بهره گرفته شده است. در پایه‌های دوم و سوم ادبیات کهن، برجسته‌تر و پررنگ‌تر خواهد شد.

۱۰- فارسی راهنمایی براساس برنامه‌ای مدون و مصوب تألیف شده است. مطالعه‌ی «راهنمای برنامه‌ی درسی فارسی راهنمایی»، دبیران عزیز را در شناخت عمیق‌تر و دقیق‌تر فرایند برنامه‌ریزی، سازماندهی، تألیف و آموزش یاری خواهد کرد.

۱۱- از فعالیت‌های بخش «کارگروهی» که مربوط به قلمرو مهارت‌های گفتاری زبان است، تنها دو

مورد به دلخواه، باید از سوی گروه‌های دانش‌آموزی پاسخ داده شود.

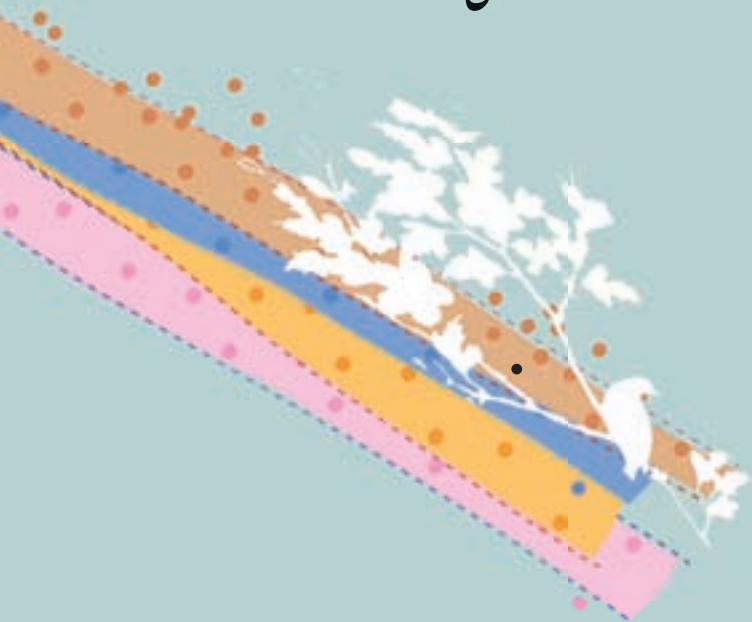
- ۱۲- فعالیت‌های بخش نوشتن، باید در دفتر و ترجیحاً به صورت گروهی در کلاس انجام گیرد.
- ۱۳- روان‌خوانی‌ها، شعر خوانی‌ها و حکایات، با هدف پرورش مهارت خواندن، ایجاد انگیزه برای مطالعه‌ی بیشتر، التذاذ ادبی و تنوع، در کتاب گنجانده شده است. یادآور می‌شود در پایان همه‌ی «روان‌خوانی‌ها» بخش «فکر کنید» با دو پرسش و اگر برای تقویت سواد خواندن و توانایی درک و دریافت و پرورش روحیه‌ی نقد و تحلیل متون آمده است.
- ۱۴- نکته‌های زبانی و ادبی، برگرفته از متن درس است و پیوستگی زیادی با محتوای درس دارد و به درک و فهم آن کمک می‌کند؛ بنابراین «متن محوری» در آموزش این نکات، از اصول اساسی است.
- ۱۵- برای هر درس املا و انشا دو نکته ذکر شده است که پیش از پرداختن به املا و انشا باید به آموزش و تأکید بر به کارگیری آن‌ها توجه شود. هم چنین موضوع انشا در هر فصل با عنوان و محتوای درس‌های همان فصل باید هم خوانی داشته باشد.
- ۱۶- همه‌ی عناصر محتوایی کتاب، بر پایه‌ی اصول علم برنامه‌ریزی، به صورت یک پارچه و در هم تنیده سازماندهی شده است. از این رو، آموزش این کتاب باید تنها به یک دبیر و اگزار شود و برنامه‌ریزان محترم آموزشی مدارس نیز در اجرا می‌بایست به این اصل پای بند باشند و از تفکیک ساعات و مواد درسی (فارسی، املا و انشا) و تقسیم آن میان چند دبیر، به ویژه دبیران غیرمتخصص جداً خودداری کنند.
- گروه‌های آموزشی سراسر کشور در همایش‌های نقد و بررسی کتاب و گزینش متون، حضور فعال داشته‌اند. در همین‌جا از دبیران همه‌ی مناطق کشور که با گروه‌های آموزشی همکاری داشته‌اند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.
- در طول برنامه‌ریزی و برگزاری همایش‌های کشوری و فرایند تألیف کتاب، به سبب تغییر سرگروه‌های آموزشی از سوی سازمان‌های محترم آموزش و پرورش در برخی از استان‌ها نمایندگان مختلفی با ما همکاری کرده‌اند که اسامی همه‌ی این عزیزان، در بی می‌آید:
- جعفر خرازی و فاطمه حیدرنیاز (دفتر آموزش راهنمایی)، اسماعیل رحیم زاده آوانسر (آذربایجان غربی)، جعفر بورارشدی و محمد حنیفه‌نژاد (آذربایجان شرقی)، حمید یوسفیان و هادی طرلانی (اردبیل)، محمدحسن بهروزیان و اکرم امینی (اصفهان)، محمود باقلانی (ایلام)، علی روزبه (بوشهر)، هما باقری آزاد و علیرضا چنگیزی (تهران)، علی رضایی (شهرستان‌های تهران)، قدرت‌الله شاه‌رخ (چهارمحال و بختیاری)، ابراهیم یوسفی (خراسان جنوبی)، ناصر احمدی و محمدابراهیم آفرنده (خراسان رضوی)، محمد عابدی (خراسان شمالی)، اسحق بهداروند (خوزستان)، حمیدرضا نوری و علی محمدی (زنجان)، نادر افشار (سمنان)، علی اکبر شیخی و صابره کرد زعفرانلو (سیستان و بلوچستان)، فرامرز رضایی (فارس)، طیب ملکی‌پور (قزوین)، حسین گلپار (قم)، کمال حسینی (کردستان)، محمود حسینعلی‌زاده (کرمان)، ارسلان زبینه (کرمانشاه)، سیدمرتضی مرتضوی و عزت‌الله بال افکن (کهگیلویه و بویراحمد)، جعفر نوراللهی (گلستان)، دکتر آسیه فقیه پرشکوهی (گیلان)، علی فرج‌اللهی و مهتاب سالاری (لرستان)، اسماعیل آزادمنش و ناصر گلی (مازندران)، علی کریمی و عزت‌الله سلیمی (مرکزی)، حمید یویافر (هرمزگان)، خلیل‌الله شیرزادی و رضا یاور (همدان) و حسین معلم (یزد).
- نظرات سازنده و ارزنده‌ی صاحبان فکر و فرهنگ و دبیران دلسوز و فرهیخته، راهگشا، راهتا و کمال‌بخش برنامه‌ی درسی و کتاب فارسی خواهد بود.
- گروه زبان و ادبیات فارسی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

ستایش

ای یاد تو مونسِ روانم

جز نام تو نیست بر زبانم

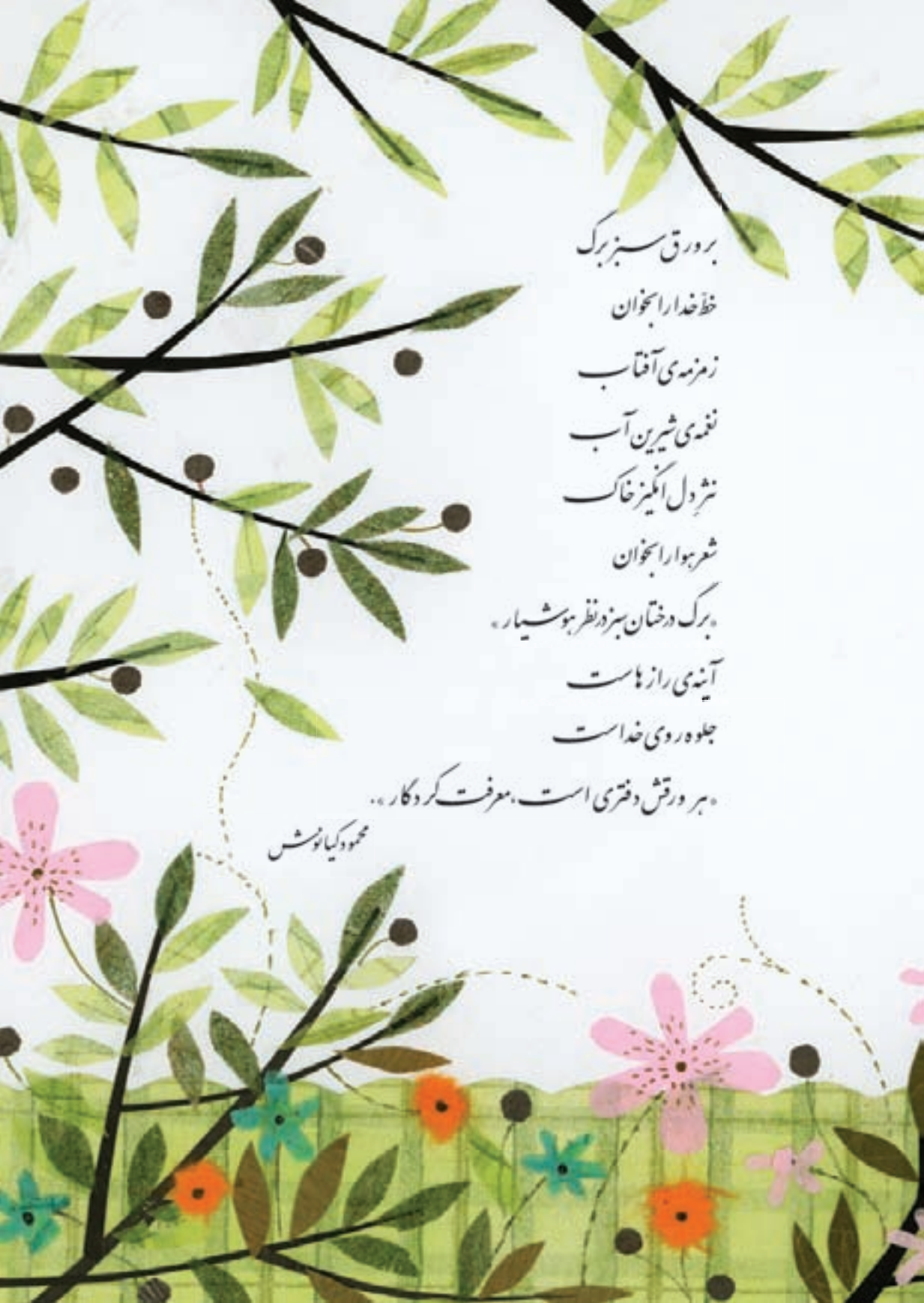
نظامی

جلوه‌ی روی خدا

سعدی شیرین سخن
گفت به فصل بهار:
برک درختان بسز
با نظر رخشان بسز
هر درخش و فخری است، معرفت کردگار.
معرفت کردگار
دیدن این عالم است
زنده‌ی بیدار باش
چشم خردیدار باش
خوب، جهان را بسین
هر چه بسینی، کم است

برورق سبز برگ
خط خدا را بخوان
ز مزمی آفتاب
نغمه‌ی شیرین آب
نثر دل انگیز خاک
شعر بو را بخوان
برگ و خنان بزند نظر بهوشیار
آیندی راز باست
جلوه روی خداست
هر ورقش دفتر می است. معرفت کردگار..

محمود کیا نوش

خدایا

آن زمان که همگان تنه‌ایمان می‌گذارند، تنها حضور تو تنه‌ایی را طراوت می‌بخشد؛ تنه‌ایمان
مگذار.

ای فریادرس هر که فریادرس ندارد، چه بی راهه می‌روند آنان که جز تو فریادرس می‌جویند و
چه بی جواب می‌مانند آنان که غیر تو را صدا می‌زنند؛ پروردگارا، خودت به فریادمان برس.
خدایا، به آنان که نمی‌دانند، بیاموز که بدانند و به آنان که می‌دانند، بیاموز که عمل کنند.

ای حلال مشکلات پنهان، درمان آن دردها که به هیچ کس نمی توان گفت، در دست های
توست؛ ما را محتاج دست های دردناشناس مکن.

خدایا، روح و جان ما را از سلطه ی پنهان شیطان برهان.

سید مهدی شجاعی

